

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ อำเภอ
สีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่
อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่
อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ อำเภอสีคิ้ว
จังหวัดนครราชสีมา
4. เพื่อหาแนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ อำเภอสีคิ้ว
จังหวัดนครราชสีมา

ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะมีประโยชน์ต่อการรับทราบข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกลุ่ม สภาพ
การดำเนินงานของกลุ่ม ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน พร้อมทั้งหากลยุทธ์ในการพัฒนากลุ่ม
ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกลุ่ม

1. สรุปการวิจัย

1.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

สมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ทั้ง 270 คน พบว่า เป็นเพศชาย
คิดเป็นร้อยละ 54.81 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 45.19 มีอายุเฉลี่ย 49.39 ปี ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ
มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 57.07 ระดับประถมศึกษาปีที่ 6
และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย-ปวช. เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 15.19 มีอาชีพเกษตรกรกรรม คิดเป็น
ร้อยละ 88.52 รองลงมามีอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5.56 มีแรงงานภาคเกษตรในครัวเรือน
เฉลี่ย 2.00 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรในครัวเรือนที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 33.05 ไร่ และมีพื้นที่ทำ
การเกษตรในครัวเรือนที่เป็นที่เช่าเฉลี่ย 11.91 ไร่ มีรายได้ของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 186,640.74 บาท

มีปีที่สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ พ.ศ. 2547-2548 คิดเป็นร้อยละ 81.85 รองลงมา พ.ศ. 2549-2550 คิดเป็นร้อยละ 12.22 มีจำนวนเงินหุ้นที่เป็นสมาชิกกลุ่มเฉลี่ย 817.78 บาท

1.2 สภาพการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

1.2.1 ความเป็นมาของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ตั้งอยู่เลขที่ 57 หมู่ที่ 1 บ้านกฤษณา ตำบลวังโรงใหญ่ อำเภอเสี๊ยะ จังหวัดนครราชสีมา เป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ประสบปัญหาในเรื่องปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยเคมีและสารเคมีราคาสูงทำให้ต้นทุนการผลิตสูงตามไปด้วย จึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ราคาถูกจำหน่ายให้กับสมาชิกและเกษตรกรในพื้นที่ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลวังโรงใหญ่ และสำนักงานเกษตรอำเภอเสี๊ยะเป็นผู้สนับสนุนในด้านงบประมาณ ด้านวิชาการและบุคลากร ในระยะเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2547 มีจำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวน 220 คน เงินทุนหมุนเวียน จำนวน 74,300 บาท ปัจจุบัน พ.ศ. 2554 มีจำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวน 270 คน เงินทุนหมุนเวียน จำนวน 214,900 บาท มีการคัดเลือกคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำขึ้นมาเพื่อบริหารกลุ่ม การบริหารงานไม่มีกฎระเบียบและข้อบังคับที่ชัดเจน

1.2.2 สภาพการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

1) ด้านการบริหารงาน กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ กลุ่มไม่มีการจดทะเบียนกลุ่มตามกฎหมาย การจัดเก็บข้อมูล การบันทึกทำแบบสะดวกเข้าใจง่าย เช่น บันทึกการประชุม บัญชีรายรับรายจ่าย บัญชีจ่ายค่าแรงงาน ฯ เป็นต้น กลุ่มประธานและคณะกรรมการ จำนวน 15 คน สมาชิกกลุ่มจำนวน 255 คน โดยคณะกรรมการมีหน้าที่ในการบริหารงาน ประสาน งาน เพื่อให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ มีความเข้มแข็ง ส่วนสมาชิกกลุ่มมีหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม เมื่อได้รับการร้องขอจากคณะกรรมการ

2) ด้านการผลิต กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ได้รับการสนับสนุนในส่วนของการผลิต คือ อาคารโรงงาน และเครื่องจักรเครื่องมือในการผลิต ส่วนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตนั้นจะเน้นวัตถุดิบที่ได้ในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง คุณภาพดีราคาถูก ได้แก่ มูลสัตว์เปลือกและกากมันสำปะหลัง แกลบคั่วหรือขี้เถ้า กากน้ำตาล และแร่ธาตุต่างๆ โดยวิธีการผลิตที่ง่าย สะดวกต่อการปฏิบัติงาน ได้ผลผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่มีคุณภาพ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยหน่วยงานราชการ ได้แก่ สถานีพัฒนาที่ดินนครราชสีมา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีปริมาณการปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ระหว่าง พ.ศ. 2549-2552 และลดลงใน พ.ศ. 2553-2555 เนื่องจากการร้องเรียนของชุมชนในเรื่องมลภาวะทางฝุ่น เสียง และกลิ่น จึงได้ย้ายโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ออกนอกชุมชน

3) **ด้านการตลาด** กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ จะเน้นจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ให้กับสมาชิกกลุ่มและเกษตรกรในพื้นที่ ส่วนที่เหลือจะจำหน่ายให้กับเกษตรกรทั่วไป โดยราคาจำหน่ายขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น ราคาวัตถุดิบ ค่าแรงงาน การจ่ายเงินปันผล ชนิดและขนาดบรรจุปุ๋ยอินทรีย์ และการบริหารงานของคณะกรรมการ เป็นต้น

4) **ด้านแรงงาน** กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ มีความมั่นคงด้านแรงงานสูง เนื่องจากจ้างแรงงานที่เป็นสมาชิกกลุ่มและเกษตรกรในพื้นที่เป็นหลัก ค่าจ้างแรงงานอยู่ระหว่าง 90 ถึง 180 บาท (พ.ศ. 2554)

5) **ด้านเงินทุน** กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังโรงใหญ่ ในส่วนของโรงงานและเครื่องจักรเครื่องมือต่างๆ ส่วนของเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตได้จากเงินลงหุ้นของสมาชิกกลุ่มที่มีจำนวนมากเพียงพอต่อการดำเนินงาน

6) **ด้านการมีส่วนร่วม** กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ มีความเข้มแข็ง ทั้งคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจในผลการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การแสดงความคิดเห็นเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาการดำเนินงาน มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สำนักงานเกษตรอำเภอ สถานีพัฒนาที่ดิน และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

7) **ด้านความรู้และทักษะในการบริหารกลุ่มและการผลิตปุ๋ยอินทรีย์** คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มมีความรู้ค่อนข้างจำกัดเพราะการพัฒนาความรู้แลกเปลี่ยนอยู่ภายในกลุ่ม การลองผิดลองถูก การรับการถ่ายทอดทางเดียวจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ การศึกษาดูงาน หรือการถ่ายทอดจากหน่วยงานภายนอก แต่ก็ขาดความต่อเนื่อง

8) **ด้านผลตอบแทนจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม** สมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ พึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงหุ้น ในอัตราร้อยละ 20-40 ต่อปี และยังได้รับเงินส่วนลดจากการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ของกลุ่มอีกด้วย

1.3 ปัญหาอุปสรรคของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

สภาพปัญหาของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่มขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีตราสินค้า ไม่มีห้องทำงานสำหรับคณะกรรมการ ไม่มีข้อบังคับกลุ่ม และขาดการตรวจสอบคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์

1.4 แนวทางในการพัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเห็นด้วยว่ากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ควรมีแนวทางในการพัฒนา 3 ด้าน ดังนี้

1.4.1 ด้านการบริหารงาน

- การก่อสร้างขยายโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์
- การก่อสร้างสำนักงานกลุ่ม
- การจัดการพื้นที่ภายในอาคารให้เกิดประสิทธิภาพ
- การใช้สำนักงานชั่วคราวให้คณะกรรมการปฏิบัติงาน
- การเรียกประชุมคณะกรรมการเมื่อเกิดปัญหา
- การจัดทำข้อบังคับกลุ่ม
- การระดมหุ้นจากสมาชิกกลุ่ม
- การจัดสรรผลกำไรเพื่อปันผลให้กับสมาชิกกลุ่มและเพื่อขยายกิจการ
- การจ่ายเงินค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการกลุ่ม
- การฝึกอบรมและดูงานกลุ่มเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ

1.4.2 ด้านการผลิต

- การเลือกแหล่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพและราคาถูก
- การเก็บรวบรวมวัตถุดิบให้เพียงพอต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์
- การรักษามาตรฐานการผลิตปุ๋ยอินทรีย์
- การส่งตัวอย่างปุ๋ยอินทรีย์ตรวจวิเคราะห์คุณภาพ
- การจ้างแรงงานให้เพียงพอต่อการผลิต
- การฝึกอบรมให้กับแรงงาน
- การเพิ่มค่าแรงและจัดสวัสดิการให้กับแรงงาน

1.4.3 ด้านการตลาด

- การเพิ่มราคาจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์
- การสร้างตราสินค้าของกลุ่ม
- การจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์
- การรักษาตลาดปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ไว้

2. อภิปรายผล

2.1 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

พบว่า สมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ เป็นเพศชายมากกว่า เพศหญิงเล็กน้อย มีอายุเฉลี่ย 49.39 ปี ซึ่งถือว่าอยู่ในช่วงวัยทำงานและใกล้เข้าสู่วัยสูงอายุ ทั้งหมด

นับถือศาสนาพุทธ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนแรงงานอยู่ในภาคเกษตรต่อครัวเรือนเฉลี่ย 2.00 คน มีพื้นที่การเกษตรของตนเฉลี่ย 33.05 ไร่ และมีพื้นที่การเกษตรที่เป็นที่เช่าเฉลี่ย 11.91 ไร่ มีรายได้ของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 186,640.74 บาท ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2548 และมีจำนวนหุ้นที่เป็นสมาชิกกลุ่มเฉลี่ย 817.78 บาท สอดคล้องกับงานวิจัยของ เดชภัทร เดชโอพาริก (2540) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จำนวนสมาชิกกลุ่มและระยะเวลาที่เป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีการศึกษาปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการความสำเร็จของกลุ่ม ได้แก่ ลักษณะของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร วิธีการก่อตั้งกลุ่ม และการเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่ม

ซึ่งลักษณะทางประชากรดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่ามีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีอายุอยู่ในช่วงวัยทำงานใกล้สูงอายุ มีการรวมตัวและก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องปัจจัยการผลิตที่กลุ่มประสบอยู่ การรวมกลุ่มทำให้เห็นปัญหา ร่วมคิดและแก้ปัญหาร่วมกัน และได้พบปัญหาในเรื่องปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูง และยังพบปัญหาดินเสื่อมคุณภาพอีกด้วย จึงได้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ขึ้นมา

2.2 สภาพการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

พบว่า สภาพการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ เป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ประสบปัญหาในเรื่องปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยเคมีและสารเคมีราคาสูง จึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ราคาถูกจำหน่ายให้กับสมาชิกและเกษตรกรในพื้นที่ สภาพการดำเนินงานของกลุ่ม แบ่งเป็น 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานกลุ่ม กลุ่มไม่มีการจดทะเบียนกลุ่มตามกฎหมาย การจัดเก็บข้อมูล การบันทึก ทำแบบสวดกเข้าใจง่าย คณะกรรมการมีหน้าที่ในการบริหารงานประสานงาน เพื่อให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ มีความเข้มแข็ง ส่วนสมาชิกกลุ่มมีหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มเมื่อได้รับการร้องขอจากคณะกรรมการ 2) ด้านการผลิต กลุ่มใช้วัตถุดิบที่หาได้ในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง คุณภาพดีราคาถูก ได้แก่ มูลสัตว์ เปลือกและกากมันสำปะหลัง แกลบดำหรือขี้เถ้า กากน้ำตาล และแร่ธาตุต่างๆ โดยวิธีการผลิตที่ง่ายสะดวกต่อการปฏิบัติงาน ได้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่มีคุณภาพ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยหน่วยงานราชการ ได้แก่ สถานีพัฒนาที่ดินนครราชสีมา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 3) ด้านการตลาด กลุ่มจะเน้นจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ให้กับสมาชิกกลุ่มและเกษตรกรในพื้นที่ ส่วนที่เหลือจะจำหน่ายให้กับเกษตรกรทั่วไป 4) ด้านแรงงาน กลุ่มมีความมั่นคงด้านแรงงานสูงเนื่องจากจ้างแรงงานที่เป็นสมาชิกกลุ่มและเกษตรกรในพื้นที่เป็นหลัก 5) ด้านเงินทุน กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตที่ได้จากเงินลงหุ้นของสมาชิกกลุ่มที่มี

จำนวนมากเพียงพอต่อการดำเนินงาน 6) ด้านการมีส่วนร่วม กลุ่มมีความเข้มแข็งทั้งคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจในผลการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกด้าน 7) ด้านความรู้และทักษะในการบริหารกลุ่มและการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มมีความรู้ค่อนข้างจำกัดเพราะการพัฒนาความรู้แลกเปลี่ยนอยู่ภายในกลุ่ม การลองผิดลองถูก การรับการถ่ายทอดทางเดียวจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ การศึกษาดูงาน หรือการถ่ายทอดจากหน่วยงานภายนอก แต่ก็ขาดความต่อเนื่อง และ 8) ด้านผลตอบแทนจากการเป็นสมาชิกกลุ่มผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ พึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงหุ้น และยังได้รับเงินส่วนลดจากการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ของกลุ่มอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูชาติ พยอม, ทำนอง ชิตชอบ, และ ศุภชัย แก้วจันทร์ (2552) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชุมชน พบว่า ปัจจัยที่จะทำให้กลุ่มเกษตรกรในแต่ละชุมชนประสบความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้ ปัจจัยด้านการผลิต ปัจจัยด้านการตลาด ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านการเงิน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และปัจจัยด้านแรงงาน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการความสำเร็จของกลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับการเป็นผู้นำ ปัจจัยเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ปัจจัยเกี่ยวกับสมาชิก ปัจจัยที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุวนี ชัยชนะ (2548) ศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าไผ่ ตำบลแม่โป่ง อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านการบริหารจัดการ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดโครงสร้างของกลุ่ม กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน ด้านการตลาด กลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการตลาด เช่น การโฆษณา การส่งเสริมการขาย และด้านการผลิต ได้มีการควบคุมการผลิตโดยการอาศัยประสบการณ์ ลองผิดลองถูกจนทำให้เกิดมาตรฐานในการผลิต นอกจากนี้ยังมีการศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านการจัดซื้อ มีการจัดซื้อวัตถุดิบจากหลายแหล่ง และด้านการเงินและบัญชี ยังขาดผู้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องของการเงินและบัญชี

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าสภาพการดำเนินงานกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ 1) ด้านการบริหารงานกลุ่ม แม้กลุ่มจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลการดำเนินงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์และมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้คณะกรรมการแต่ละคน แต่ก็ยังขาดการมีส่วนร่วม ขาดความเสียสละ และขาดความเข้าใจบทบาทหน้าที่ 2) ด้านการผลิต กลุ่มมีความมั่นคงด้านวัตถุดิบสูงมากเพราะมีแหล่งวัตถุดิบปริมาณมากภายในชุมชน คุณภาพดีราคาถูก 3) ด้านการตลาด ปัจจุบันกลุ่มมีความมั่นคงด้านการตลาดเน้นจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ให้กับสมาชิกกลุ่มและเกษตรกรในพื้นที่ แต่ในอนาคตหากกลุ่มมีกำลังการผลิตสูงขึ้นจำเป็นต้องวางแผนการตลาดภายนอกรองรับ 4) ด้านแรงงาน กลุ่มมีความมั่นคงด้านแรงงานสูงเนื่องจากจ้างแรงงานที่เป็นสมาชิกกลุ่มและเกษตรกรในพื้นที่เป็นหลัก 5) ด้านเงินทุน กลุ่มมีความมั่นคงด้านเงินลงทุนสูง จากเงินลง

หุ้นของสมาชิกกลุ่มที่มีจำนวนมากเพียงพอต่อการดำเนินงาน 6) ด้านการมีส่วนร่วม สมาชิกกลุ่มจะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกด้าน หากไม่กระทบกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรของตน 7) ด้านความรู้และทักษะในการบริหารกลุ่มและการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มมีความรู้และขาดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และ 8) ด้านผลตอบแทน สมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจมากจากผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงหุ้น

2.3 ปัญหาอุปสรรคของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

พบว่า สภาพปัญหาของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่มขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีตราสินค้า ไม่มีห้องทำงานสำหรับคณะกรรมการ ไม่มีข้อบังคับกลุ่ม ขาดการตรวจสอบคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถนอม ทองวงศ์ษา (2550) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลคลองขลุง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่ม คือ สักยภาพการบริหารจัดการของคณะกรรมการกลุ่มอยู่ระดับปานกลาง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุวณีย์ ชัยชนะ (2548) ศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรบ้านป่าไผ่ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่ม คือ ไม่มีกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มให้ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานอื่นๆ ได้แก่ ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการแต่ละฝ่าย รวมถึงกลุ่มสมาชิกกลุ่ม และมีการประชุมวางแผนน้อยเกินไปจึงทำให้ขาดการประสานงานที่ดี เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พวงเกษร วงศ์อนุพรกุล (2552) ศึกษาแนวทางการพัฒนาด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านวัดจันทร์พัฒนา หมู่ที่ 7 ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบปัญหาบรรจุก้นที่ยังขาดการพัฒนารูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานอื่นๆ ได้แก่ การตั้งราคายังไม่เป็นมาตรฐาน แหล่งจำหน่ายยังมีน้อย และขาดการประชาสัมพันธ์ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อาทิตยา ประกิจ (2550) ศึกษาแนวทางการพัฒนาของสมาชิกกลุ่มพัฒนาสตรีในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบปัญหา คือ ระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่ไม่ชัดเจนทำให้ไม่เกิดการยอมรับระเบียบที่กำหนดขึ้นเท่าที่ควร เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ชูชาติ พยอม, ทำนอง ชิดชอบ, และ สุภชัย แก้วจันทร์ (2552) การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชุมชน พบปัญหาและอุปสรรคของการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในชุมชนที่ไม่ได้คุณภาพและมาตรฐานจำเป็นต้องพัฒนาโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์และผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่มีคุณภาพมาตรฐาน

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาอุปสรรคของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ที่มีความสำคัญ คือ คณะกรรมการบริหารกลุ่มขาดการมีส่วนร่วมตลอดจน

ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และงานที่ได้รับมอบหมายไม่ตรงกับความสามารถ ไม่มีข้อบังคับกลุ่มที่เป็นกฎระเบียบในการดำเนินงานอย่างครอบคลุมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ไม่มีตราสินค้าที่มีผลต่อความเชื่อมั่นของลูกค้า ไม่มีห้องทำงานสำหรับคณะกรรมการ ขาดการตรวจสอบคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์เพื่อความน่าเชื่อถือของผลผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งปัญหาที่ได้กล่าวมาเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับกลุ่มที่จำเป็นต้องแก้ไขโดยด่วน เพื่อให้กลุ่มที่ตั้งขึ้นประสบผลสำเร็จ มีความเข้มแข็ง ช่วยแก้ปัญหาการปัจจัยการผลิตของเกษตรกร นำไปสู่การพัฒนากลุ่มให้ยั่งยืนต่อไป

2.4 แนวทางในการพัฒนาการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเห็นด้วยในการจัดให้มีการศึกษาแนวทางในการพัฒนาการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ โดยกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนา 3 ด้าน ดังนี้

2.4.1 ด้านการบริหารงาน ได้แก่ การก่อสร้างขยายโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การระดมหุ้นจากสมาชิกกลุ่ม การจัดสรรผลกำไรของกลุ่มเพื่อปันผลให้กับสมาชิกกลุ่มและเพื่อขยายกิจการ การจ่ายเงินค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการกลุ่ม การก่อสร้างสำนักงานกลุ่ม การจัดทำข้อบังคับกลุ่ม การจัดการพื้นที่ภายในอาคารให้เกิดประสิทธิภาพ การฝึกอบรมและดูงานกลุ่มเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ การใช้สำนักงานชั่วคราวให้คณะกรรมการปฏิบัติงาน และการเรียกประชุมคณะกรรมการเมื่อเกิดปัญหา

2.4.2 ด้านการผลิต ได้แก่ การเก็บรวบรวมวัตถุดิบให้เพียงพอต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การจ้างแรงงานให้เพียงพอต่อการผลิต การส่งตัวอย่างปุ๋ยอินทรีย์ตรวจวิเคราะห์คุณภาพ การเลือกแหล่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพและราคาถูก การฝึกอบรมให้กับแรงงาน การเพิ่มค่าแรงและจัดสวัสดิการให้กับแรงงาน และการรักษามาตรฐานการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

2.4.3 ด้านการตลาด ได้แก่ การเพิ่มราคาจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ การสร้างตราสินค้าของกลุ่ม การจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการรักษาตลาดปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พวงเกษร วงศ์อนุพรกุล (2552) ศึกษาแนวทางการพัฒนาด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านวัดจันทร์พัฒนา หมู่ที่ 7 ตำบลวัดจันทร์ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า มีแนวทางการพัฒนาด้านการตลาด การกำหนดการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคาจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ชูชาติ พยอม, ทำนอง ชิดชอบ, และ สุภชัย แก้วจันทร์ (2552) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์สำหรับชุมชน พบว่า การพัฒนาความรู้ด้านการบริหารงาน โดยการฝึกอบรมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากวิทยากรและกลุ่มเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการของกลุ่มที่เหมาะสม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ นิรมล ไชยสิตวานิช (2549) ศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มทอผ้าบ้านแม่วังช้าง ตำบลพระธาตุอิงแกง อำเภอมุกดาหาร จังหวัดพะเยา พบแนวทางการ

พัฒนากลุ่มด้านการบริหารงาน โดยขอให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจัดหาที่ทำการถาวรและงบประมาณสนับสนุนกลุ่มและให้มีการประชุมอบรมประธานและสมาชิกให้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการจัดการศูนย์ การผลิต การตลาด และอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง และการไปศึกษาดูงานยังพื้นที่อื่น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อาทิตยา ประกิจ (2550) ศึกษาแนวทางการพัฒนาของสมาชิกกลุ่มพัฒนาสตรีในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกลุ่ม ได้แก่ การจัดฝึกอบรมและศึกษาดูงานให้กับคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ สร้างจิตสำนึกในการทำงานร่วมกันและการทำข้อตกลงร่วมกัน หรือระเบียบของกลุ่ม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ จันทนา โอสธกระพันธ์ (2538) ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่น่าจะมีผลทำให้การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประสบผลสำเร็จ คือ การจัดสรรผลกำไรสุทธิประจำปีของกลุ่ม เพื่อจ่ายเป็นเงินปันผลเฉลี่ยคืนตามหุ้นให้แก่สมาชิกอย่างยุติธรรมและกลุ่มเก็บไว้เป็นทุนสำรองในการดำเนินงานกลุ่มในปีต่อไป และสมาชิกกลุ่มมีความพอใจต่อรายได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางในการพัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารงานกลุ่ม ด้านการผลิต และด้านการตลาด เป็นแนวทางเพื่อทำให้องค์กรหรือกลุ่มสามารถอยู่รอดได้ในสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่างๆ โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกลุ่มเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแก้ไขเพื่อให้องค์กรอยู่รอดได้

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากแนวทางในการพัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ที่ได้จากการวิจัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้เกิดความเข้มแข็ง ยั่งยืน และสามารถพึ่งตนเองได้ แก้ไขปัญหาของชุมชนได้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเอง โดยดำเนินการดังนี้

3.1.1 คณะกรรมการกลุ่ม นำแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานกลุ่มมาใช้ในการจัดการทรัพยากร ได้แก่ คน เงิน วัสดุคิป และการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ในการก่อตั้ง มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

3.1.2 คณะกรรมการกลุ่ม นำแนวทางในการพัฒนาด้านการตลาดมาใช้ในการรักษาตลาดปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ไว้ และเพิ่มช่องทางการตลาดสู่ตลาดภายนอกเพื่อเพิ่มยอดขายปุ๋ยอินทรีย์ สร้างโอกาสในการเพิ่มผลกำไรและช่วยทำให้กลุ่มมีความมั่นคงด้านการตลาดในระยะยาว

3.1.3 คณะกรรมการกลุ่ม นำแนวทางในการพัฒนาด้านการผลิตมาใช้ในการจัดการทรัพยากรการผลิต ได้แก่ แรงงาน วัตถุดิบ เครื่องมือเครื่องจักรให้เกิดประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพดีผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพัฒนาผลิตภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ให้เป็นที่ต้องการของลูกค้าต่อไป

3.1.4 คณะกรรมการกลุ่ม ทราบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางแก้ไขที่นำมาสู่การแก้ไขอย่างเป็นกระบวนการอย่างมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ คณะกรรมการสมาชิกกลุ่ม เกษตรกร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข เพื่อความเข้มแข็ง ยั่งยืน และพึ่งพาตนเองได้ของกลุ่มต่อไป

3.1.5 องค์การบริหารส่วนตำบลวังโรงใหญ่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ ใช้แนวทางในการพัฒนากลุ่ม เพื่อการสนับสนุนงบประมาณและให้ความรู้ทางวิชาการ ที่เป็นความต้องการของกลุ่มอย่างแท้จริง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 3.2.1 ศึกษาผลการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ต่อการเพิ่มปริมาณผลผลิตของเกษตรกร
- 3.2.2 ศึกษาชนิดของวัตถุดิบที่มีผลต่อคุณภาพของปุ๋ยอินทรีย์
- 3.2.3 ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์
- 3.2.4 ศึกษาการนำกลยุทธ์ในการพัฒนา ทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ด้านการบริหารด้านการผลิต และด้านการตลาด มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่างๆ หรือไม่